

IMPORTURI ÎN MEDIUL CULTURAL DACIC DE LA UNIP, JUD. TIMIȘ¹

IOSIF VASILE FERENCZ

Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva
fiosifvasile@yahoo.com

DOREL MICLE

Universitatea de Vest din Timișoara
dorel.micle@e-uvv.ro

ANDREI STAVILĂ

Universitatea de Vest din Timișoara
andreistavilag@gmail.com

Cuvinte cheie: Dacia, valea Timișului, importuri, accesorii vestimentare, unelte

Keywords: Dacia, Timiș River Valley, imports, clothing accessories, tools

Situl arheologic de la Unip – Dealul Cetățuica, comuna Sacoșu Turcesc este cercetat sistematic din anul 2007 de către Universitatea de Vest, din Timișoara, din 2015 în colaborare cu Muzeul Civilizației Dacice și Romane. Până în prezent au fost documentate trei niveluri de locuire, aparținând: primei epoci a fierului, epocii Regatului Dac și perioadei migrațiilor.

Descoperirile arheologice au fost prezentate publicului prin rapoarte arheologice, studii și articole, prin expoziții și prin popularizare în mass-media, la nivel local și central.

Cu acest prilej ne-am propus să prezentăm obiectele descoperite până în prezent la Unip, care aparțin nivelului de locuire dacic, dar care provin din alte medii culturale.

Descrierea sitului

Situl arheologic de la Unip – *Dealul Cetățuica*, comuna Sacoșu Turcesc, este amplasat în Câmpia de Vest, în zona centrală a județului Timiș. Se găsește pe un grind de nisip, format în urma depunerii aluviunilor râului Timiș. Înainte de regularizare, râul Timiș delimita latura vestică a sitului, iar acum albia se află la cca. 300 de m. Un alt reper important pentru localizare este *Pădurea Unip*, care acoperă cu vegetație forestieră o parte a sa² (**Fig. 1**).

¹ Această lucrare a fost realizată în cadrul unui grant la Ministerul Cercetării și Inovației, CNCS - UEFISCDI, număr de proiect PN-III-P4-ID-PCE-2016-0353, în cadrul PNCDI III.

² Pentru mai multe detalii, vezi Măruia, Bolcu, Horak 2013, p. 296-297.

Fig. 1. Planul sitului arheologic Unip – *Dealul Cetățuica* (Grafica: D. Micle)

Situl este menționat pentru prima oară în repertoriul movilelor de pământ întocmit de către Florin Medeleț și Ion Bugilan³. Primele cercetări arheologice au fost efectuate în anul 2007, având ca obiectiv evaluarea potențialului sitului, pe baza investigării suprafeței solului și a realizării planului topografic. Tot cu același prilej au fost realizate prospecțiuni magnetometrice în partea nordică a sitului, care nu era acoperită de vegetație forestieră⁴.

Cercetările intrusive au început în anul 2009, moment în care situl a devenit șantier școală. Eliberat într-o mare măsură de vegetație, în aceeași campanie au putut să fie realizate prospecțiuni noninvasive, prin intermediul mai multor metode, pe un areal extins⁵.

Amplasarea unităților de cercetare a ținut cont de morfologia terenului pe care se găsește situl. *Dealul Cetățuica* are o formă aproape triunghiulară, având latura vestică ușor rotunjită, fiind caracterizată de albia meandrului fosil al Timișului menționat anterior. Suprafața totală a grindului este de 6,3 ha, dar situl pare să se întindă și pe un alt platou, mai puțin înalt, din vecinătate.

Primele cercetări invasive au urmărit surprinderea sistemului defensiv, pe latura estică, pornind de la forma terenului și de la rezultatele investigațiilor magnetometrice, care au documentat existența unei structuri liniare prezente pe laturile de est și de nord.

³ Medeleț, Bugilan 1987, p. 175.

⁴ Măruia, Bolcu, Horak 2013, p. 299.

⁵ Măruia, Bolcu, Horak 2013, p. 301.

În același timp, s-a urmărit colectarea de informații relevante din punct de vedere stratigrafic și în plan, prin trasarea unor suprafețe de cercetare amplasate de la vest spre est. Pe baza acestor coordonate, între anii 2009 și 2015 au fost investigate șase unități de cercetare.

În urma cercetărilor derulate pe parcursul acestui interval de timp au fost identificate complexe și contexte arheologice care se datează în trei epoci istorice: prima epocă a fierului, epoca Regatului Dac și în perioada migrațiilor⁶.

Mai multe complexe arheologice cercetate pe Dealul Cetățuica de la Unip aparțin epocii dacice. Mai exact sunt 13 gropi cu dezvoltări mari, plasate în partea central-nordică a grindului și poate câteva de dimensiuni mai mici, interpretate ca fiind „gropi pentru stâlpi”⁷. Cele mai multe dintre complexe datează în epoca dacică au în inventar seturi de vase din ceramică depuse întregi sau sparte din vechime, care aparțin mai multor categorii funcționale: vase pentru gătit, vase în care erau păstrate proviziile, vase pentru mâncat și băut, formând așa-numitul „serviciu de masă”. Alături de acestea au fost depuse și alte tipuri de obiecte, de cele mai multe ori fragmentare sau chiar numai părți din obiecte. Între ele se remarcă fragmentele de râșniță și cutele pentru ascuțit. Un caz deosebit îl reprezintă fragmentul unui picior de pat, descoperit în C.119⁸ (Pl. II).

Pe baza rezultatelor cercetărilor, se poate spune că în epoca dacică la Unip a funcționat o așezare. Chiar dacă până în prezent nu au fost descoperite locuințe, gropile menajere și materialele acumulate în stratul arheologic documentează o activitate intensă. Iar gropile menajere sau cele pentru păstrarea proviziilor au fost săpate, fără doar și poate, datorită unei necesități ale unei comunități umane.

După cum am mai menționat, în același spațiu sunt prezente și monumente al căror rol cultic este indicat prin inventar și modalitățile complexe de depunere a obiectelor⁹.

Obiectele cu valoare cronologică, dar și tipologia ceramicii indică o perioadă de funcționare a așezării din a doua jumătate sau de la sfârșitul secolului II a.Chr., până la sfârșitul secolului I a.Chr., sau poate în primul sfert al secolului I p.Chr.

Cu acest prilej, dorim să prezentăm o parte dintre artefactele descoperite la Unip, anume pe acelea care provin din lumea romană.

Descrierea pieselor

1. Furculiță („gheară”) din fier (nr. inv. S0158) (Pl. I/1a-1b)

Descoperită în stratul de cultură, în l.S.6, carou 6/3, -0,55 m adâncime, piesa a fost realizată dintr-o bară de fier despicată. Iar cele două „ramuri” rezultate au fost îndoite, în așa fel încât să se obțină două brațe. Toate cele trei capete au fost ascuțite. Unul dintre ele a fost ascuțit pentru a putea să fie înfipt în coada de lemn. Iar celelalte două brațe au fost ascuțite la capete și au fost de asemenea ușor încovoiate, pentru a putea să agațe bucăți din carnea fiartă în cazan. Nu a fost supus unui proces de restaurare, dar deși este oxidat pe toată suprafața, are încă o stare de conservare bună.

2. Toartă de vas din bronz (Pl. I/2a-2b)¹⁰

⁶ Stavilă, Floca 2014, p. 12.

⁷ Măruia *et al.* 2019, cap. III.2.

⁸ Micle *et al.* 2016, p. 104, fig. 4c.

⁹ Berzovan 2013; Berzovan *et al.* 2014.

¹⁰ Publicat de Rogozea și Berzovan, care o consideră: „Piesă de bronz cu funcționalitate incertă”. Cu toate că au identificat foarte corect analogiile din Dacia și deși cei doi autori recunosc că „există

A aparținut probabil unui lighean din bronz de tip E 91-92. Piesa a fost realizată prin turnare în tipar și are formă aproape ovală (cu excepția unei laturi, care este dreaptă). Pe latura dreaptă, la interior, are două tije cu rol de „distanțatoare” pentru atașul de care era fixată toarta. Starea de conservare este foarte bună. Este acoperit cu patină de culoare verde deschis, care a fost lovită pe alocuri, pe ambele fețe. A fost găsit întâmplător, cu prilejul amplasării panoului de semnalizare a sitului, în extremitatea nord-estică. Starea de conservare este foarte bună.

3. Ataș de lighean¹¹ (**Pl. I/3**)

Piesa este masivă, realizată din bronz, prin turnare. Partea inferioară, care era fixată pe corpul vasului are forma literei „X”, iar partea superioară, curbată, este mărginită de două nervuri și, de asemenea, are două nervuri, sub forma unei creste, pe mijloc. Provine din S.7/2014, caroul A/2, din planul 2 de săpătură, de la adâncimea de -0,22 m. Starea de conservare este foarte bună.

4. Element component al unui picior de pat (**Pl. II/1a-1g**)

Realizat prin îmbinarea a două părți confecționate din bronz prin turnare și strunjire, partea superioară fiind ornamentată cu muluri concentrice. La interior este posibil să se păstreze un liant metalic, care asigura, probabil fixarea celor două elemente componente. Obiectul este bitronconic în secțiune și a constituit un element component al unui picior de pat (*kline*). Gol pe dinăuntru, el era fixat în extremitatea superioară a piciorului, deasupra cadrului de lemn al patului, sub forma unui capac.

5. Oglindă din metal (aliaj) (nr. inv. S0122) (**Pl. I/4**)

Se păstrează în întregime, chiar dacă este lipită din mai multe bucăți (diametru aproximativ 6,5 cm). La suprafață se observă oxizi activi, dar pe alocuri se poate observa aliajul argintat (argintiu) și suprafața lustruită. Este o oglindă a cărei parte metalică era fixată într-un cadru de lemn. Provine din S5/2012, din inventarul complexului 81.

6. Oglindă din metal (nr. inv. S0044) (**Pl. I/5**)

Se păstrează fragmentar (două bucăți care au fost lipite între ele de descoperitori). Starea de conservare este slabă (patina nu este formată și se observă numeroși oxizi nestabilizați, pe ambele fețe. Pe o porțiune se observă marginea rotunjită, care a fost fixată în rama de lemn sau din alt material. Sunt necesare analize pentru stabilirea aliajului din care este confecționată. Provine din S2/2011, din complexul 13, de la -1,15 m de la conturare.

7. Tablă de bronz (nr. inv. S0039) (**Pl. I/6a-6b**)

Se păstrează sub forma a patru fragmente (în desen nu sunt ilustrate toate), și pare să fi fost rectangulară și perforată la colțuri. De asemenea, pare să fi fost traforată și la mijloc. Pe baza acestor detalii credem că a fost ferecătura metalică a unui mecanism pentru încuietore a unei casete sau a unui cufăr din lemn. Provine din S2/2011, din caroul 1/3, de la adâncimea de -0,98 m.

8. Fibulă din bronz (nr. inv. S0240) (**Pl. I/8a-8c**)

Se păstrează fragmentar, arcul este puternic curbat și are un nod, bine individualizat, care pare să delimiteze arcul de picior. Piciorul este păstrat fragmentar, lipsind portagrafa. Resortul este format din 3+3 spire și are coardă exterioară susținută

similitudini vădite cu toarele de la vasele de tip E 91 sau 92, consideră în mod eronat, după părerea noastră, că este tot atât de posibil să fi fost o cataramă sau piesă de harnașament: Rogozea, Berzovan 2016, p. 261-262, fig. 2.

¹¹ Rogozea, Berzovan 2016, p. 260-261, fig. 1.

de un cârlig. Fibula poate să fie încadrată în categoria celor cu „arcu frânt” (22a)¹². Pare să se păstreze în întregime și agrafa (acul). În Dacia se găsesc puține exemplare ale acestui tip (la Brad și Răcățau, iar în Transilvania doar la Sighișoara), însă aria lor de răspândire cuprinde mai ales zonele Alpine și de la nord de limesul roman și se datează în perioada de început a epocii imperiale¹³.

9. Fibulă (din fier) (nr. inv. S0020) (**Pl. I/9a-9b**)

Se păstrează fragmentar, a fost realizată din bandă de fier, prin forjare. Arcul aplatizat are forma unei bucăți de tablă, puternic arcuit, iar pe suprafața ei poate fi observată o nervură, foarte discretă. În locul de unde începe piciorul se află o nodozitate. Capătul piciorului, cu portagrafa, este rupt. Resortul nu s-a păstrat, dar se poate vedea că la capătul arcului a fost sudat un cârlig, care susținea resortul, precum și trei butoni (doi se păstrează, iar unul este rupt). Starea de conservare este precară, deși a fost stabilizată, încă se desprind bucăți din piesă. Se încadrează în categoria „fibulelor cu ochi” (23b în cadrul sistemului tipologic propus de Aurel Rustoiu)¹⁴. „Ochii” lipsesc pe capul arcului, de aceea probabil că aparține variantei b (caracterizată tocmai prin lipsa acelor „ochi”). Originea obiectelor de acest fel este în provinciile germanice, de unde s-au răspândit în imperiu și în lumea barbară. În Dacia sunt și ele puțin numeroase și se datează în al doilea și al treilea sfert al secolului I p.Chr¹⁵. Provine din stratul arheologic, mai exact din S2, caroul 3/4, de la adâncimea de -0,55 m.

10. Sfredel din fier (nr. inv. S0002) (**Pl. I/7a-7b**)

Confecționat din bară de fier, cu secțiunea rectangulară, obținută prin batere la cald, astfel încât în zona mediană corpul este aproape pătrat, iar pe alocuri chiar rotund în secțiune. Partea activă este torsionată și ascuțită, iar muchiile, care au fost ascuțite, au urme de utilizare. Capătul opus a fost îndoit pentru a putea să îi fie atașat un mâner, probabil din lemn. Starea de conservare este bună: a fost stabilizat, dar reapar oxizii activi de fier. Provine din S1/2009, m 22, de la o adâncime -0,80 m și a fost descoperit în profilul nordic.

Comentarii

S-a putut observa că obiectele provenite din mediul roman nu sunt numeroase. Dar dacă ținem cont și de suprafața cercetată până în prezent, restrânsă în raport cu întreaga suprafață a sitului, cantitatea lor nu este neglijabilă. Și tot în același fel trebuie să remarcăm diversitatea artefactelor alogene. O primă categorie este formată din obiecte pentru „bucătărie” sau care erau utilizate în lumea greco-romană ca „servicii pentru banchet”. În această serie sunt incluse furculița și cele două fragmente de vase din bronz. Pentru prima dintre piesele enumerate, o bună analogie provine din cetatea dacică de la *Piatra Coziei*¹⁶ și putem spune că exemplare de acest fel fac parte dintr-o categorie de obiecte asociate consumului cărnii în timpul unor ospete. De curând au intrat în atenția cercetătorilor români, care au distins mai multe tipuri de astfel de obiecte și le-au precizat cronologia, proveniența, aria de răspândire și funcționalitatea¹⁷.

¹² Rustoiu 1997, p. 56.

¹³ Rustoiu 1996, p. 56.

¹⁴ Rustoiu 1996, p. 56-57.

¹⁵ Rustoiu 1996, p. 57.

¹⁶ Glodariu, Iaroslavschi 1979, p. 120, fig. 64/9.

¹⁷ Florea 2014; Egri, Ferencz, Rustoiu 2018.

Cele două fragmente de vase din bronz aparțin unor „lighene” semisferice de tip E 91 sau 92¹⁸. Fragmente ale unor astfel de recipiente metalice au fost găsite în diverse situri¹⁹ și au fost folosite din a doua jumătate a secolului I a.Chr și până la mijlocul secolului următor²⁰. Funcționalitatea lor în contextele în care au fost descoperite în Dacia nu este întotdeauna clară²¹, însă în general sunt interpretate ca veselă utilizată, alături de alte tipuri de obiecte, în practici conviviale²².

Un obiect cu totul aparte îl reprezintă elementul provenind de la un picior de pat (**Pl. II**) care este o piesă cu totul rară în descoperirile din Dacia²³. Contextul descoperirii, dar și datarea elementelor de pat, în general, pledează pentru o încadrare cronologică într-un interval care cuprinde sfârșitul secolului II a.Chr. și pe toată durata secolului I a.Chr.²⁴. În ceea ce privește semnificația piesei în contextul în care a fost descoperită, credem că putem afirma că artefactul a fost „reinventat”. Dacă luăm în considerare forma sa, credem că ar fi putut să fi fost reutilizată de membrii comunității de la Unip ca pe un vas (poate castron sau bol). Dimensiunile sale corespund în mare cu cele ale celor două oale în miniatură care au făcut parte din inventarul gropii. De aceea credem că nu este exclus să fi folosit într-o manieră asemănătoare²⁵. Chiar și poziția în care a fost găsit, cu cavitatea în sus, poate să reprezinte un argument că exemplarul a fost utilizat ca un recipient.

O altă categorie de obiecte, dintre cele descrise anterior este aceea a pieselor de port și a celor utilizate pentru toaletă. Am grupat împreună cu fibulele și oglinzile, precum și fragmentul de tablă de bronz care pare să fi reprezentat o ferecătură de casetă, pe de o parte pentru că reprezintă cel mai probabil o componentă a unui obiect provenind din lumea greco-romană. Iar pe de altă parte, pentru că în astfel de casete erau depozitate uneori valori, precum bijuteriile și piese deosebite cu rol în vestimentație.

Prezența unor asemenea casete sau lăzi este atestată în numeroase cetăți și așezări dacice prin garnituri din bronz și fier, mânere metalice, cuie și țințe etc²⁶. În Dacia ele au avut diverse întrebuințări. Un caz mai bine cunoscut este cel al „trusei medicale” descoperite la Grădiștea de Munte²⁷, unde toate componentele erau păstrate într-o casetă din lemn.

Oglinzile de felul celor două exemplare descoperite la Unip (**Pl. I/4-5**) sunt prezente în număr mare în inventarul așezărilor și cetăților dacice. Ele au fost repertoriate de Ioan Glodariu în urmă cu aproape cinci decenii²⁸, iar lista a fost completată ulterior de Aurel Rustoiu²⁹. Datarea oglinzilor acoperă un interval cuprins de la sfârșitul secolului II a.Chr. și sunt prezente în descoperiri pe toată durata Regatului Dac³⁰.

¹⁸ Rogoza, Berzovan 2016, p. 260-262.

¹⁹ Rustoiu 2005, p. 79-80; Rogoza, Berzovan 2016, p. 261-262.

²⁰ Rustoiu 2005, p. 79-80.

²¹ Florea 2004, p. 520.

²² Florea 2004, p. 520; Egri, Rustoiu 2014, p. 154-155.

²³ O descriere amănunțită a piesei, împreună cu interpretarea contextului și a prezenței sale la Unip, vezi la Ferencz, Rustoiu, Micle 2018, p. 111-128.

²⁴ Rustoiu, Ferencz, Micle 2018; Ferencz, Rustoiu, Micle 2018, p. 111-128.

²⁵ Rustoiu, Ferencz, Micle 2018; Ferencz, Rustoiu, Micle 2018, p. 111-128.

²⁶ Pe larg despre casete în Dacia preromană, cu o listă a descoperirilor, vezi la Ferencz 2010.

²⁷ Crișan 2007, p. 166, fig. 33.

²⁸ Glodariu 1974, p. 84-85, 249-250.

²⁹ Rustoiu 1996, p. 169.

³⁰ Rustoiu 1996, p. 169.

Piese de port și podoabă propriu-zise sunt extrem de puțin numeroase, fiind reprezentate doar de cele două fibule. Una dintre ele este confecționată din bronz și se datează, așa cum am mai menționat, pe parcursul secolului I a.Chr. și până la începutul epocii imperiale³¹. O astfel de încadrare cronologică este în acord cu datarea generală a descoperirilor de la Unip.

Cea de-a doua însă aparține unui tip care se datează în al doilea sau al treilea sfert al secolului I a.Chr.³². Prezența ei ar putea să indice orizontul de timp în care încetează locuirea dacică la Unip sau o prezență sporadică pe suprafața sitului după încetarea locuirii.

O ultimă categorie de obiecte provenind din import o reprezintă uneltele. Singura piesă care poate să fie încadrată în această serie este sfredelul din fier. Artefacte de tipul celui descoperit la Unip (**Pl. I/7a-7b**) reprezintă deocamdată o raritate în mediul cultural dacic. Exemplarele cunoscute au partea activă sub forma unor lingurițe³³. Cu aproape o jumătate de secol în urmă, Ioan Glodariu și Eugen Iaroslavschi remarcă că sfredele de felul celui ilustrat de noi sunt specifice lumii romane³⁴. Acesta este și argumentul pentru care am asociat obiectul respectiv pieselor provenind din lumea romană.

Concluzii

Piese provenind din alte medii culturale descoperite la Unip, chiar dacă sunt puține, ne arată că așezarea respectivă era conectată cu lumea înconjurătoare contemporană ei. Numărul mic de astfel de obiecte poate reflecta stadiul actual al cercetărilor sau poate indica o anumită „impermeabilitate” la artefactele provenind din alte medii culturale. În orice caz, amplasamentul sitului, pe malul Timișului, într-un loc favorabil dezvoltării unor rețele de comunicație ar fi putut favoriza schimburile comerciale.

Bibliografie

- Berzovan 2013 – A. Berzovan, *Considerații privind gropile rituale dacice de la Unip – „Dealul Cetățuica”*, comuna Sacoșu Turcesc, jud. Timiș (sec. I î.Hr. – sec. I d.Hr.), în vol. ed. A. Stavilă, D. Micle, A. Cântar, C. Floca, S. Forțiu, *ArheoVest I. În memoria lui Liviu Măruia. Interdisciplinaritate în arheologie și istorie, Timișoara, 7 decembrie 2013*, vol. I, Szeged, 2013, p. 309-341.
- Berzovan et al. 2014 – A. Berzovan, D. Micle, A. Stavilă, C. Floca, O. Rogozea, *The Dacian Ritual Pits from Unip – „Dealul Cetățuica”*, în *Mousaios*, XIX, 2014, p. 11-32.

³¹ Se încadrează în tipul 22a din clasificarea propusă de Aurel Rustoiu: Rustoiu 1997, p. 56.

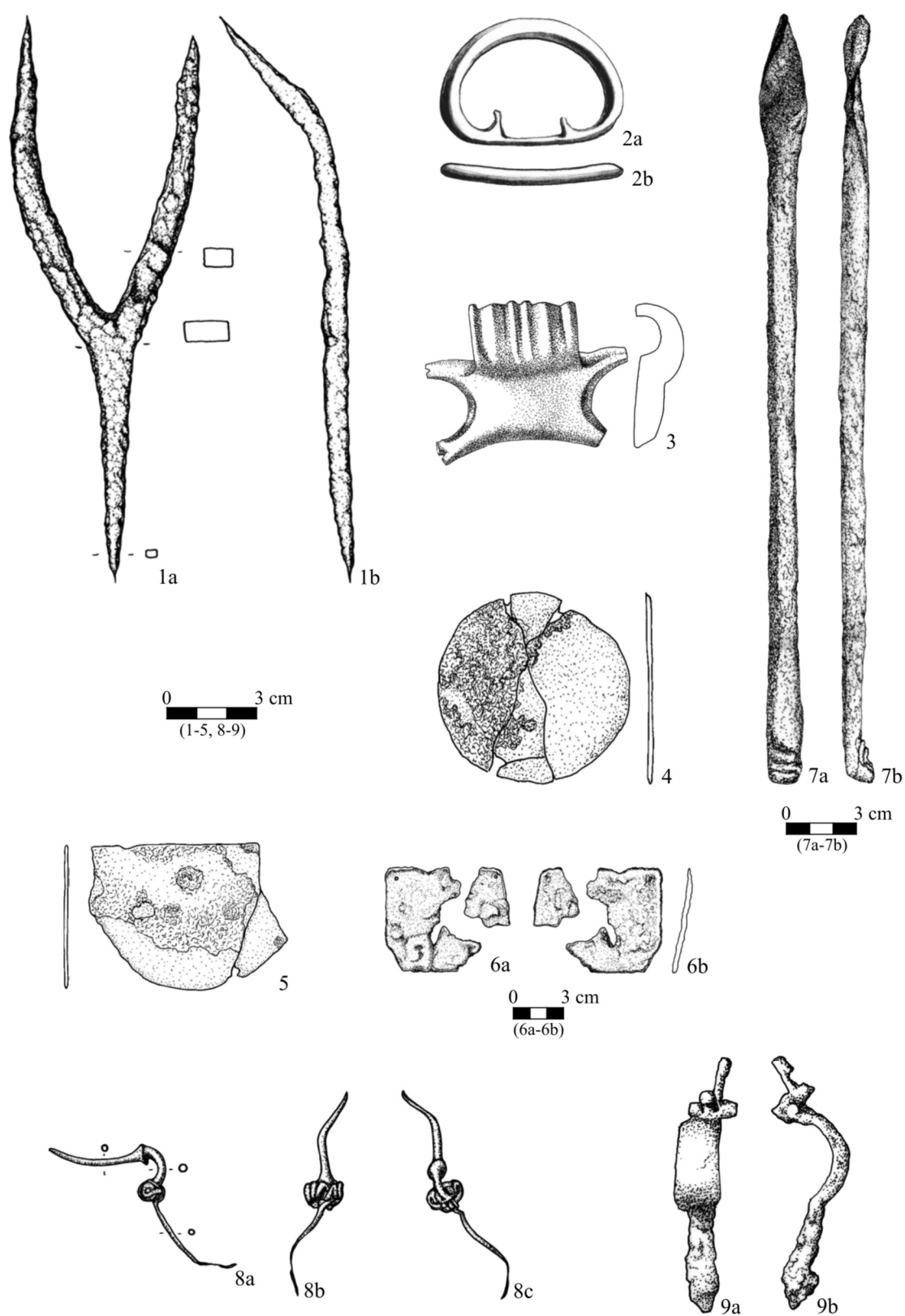
³² Ar putea să fie încadrată în tipul 23b din tipologia propusă de Aurel Rustoiu: Rustoiu 1997, p. 56-57. Astfel de fibule provin din mediul germanic și sunt rare în Dacia preromană. Între materialele dacice cu valoare cronologică de la Unip, artefactul este cel mai târziu. Iar distanța în timp față de celelalte obiecte din aceeași categorie pare să fie de o generație sau chiar două. Proveniența sa din strat, fără un context clar ne permite să presupunem că ar putea să fi ajuns la Unip cândva după încetarea locuirii dacice.

³³ Glodariu Iaroslavschi 1979, p. 92-93.

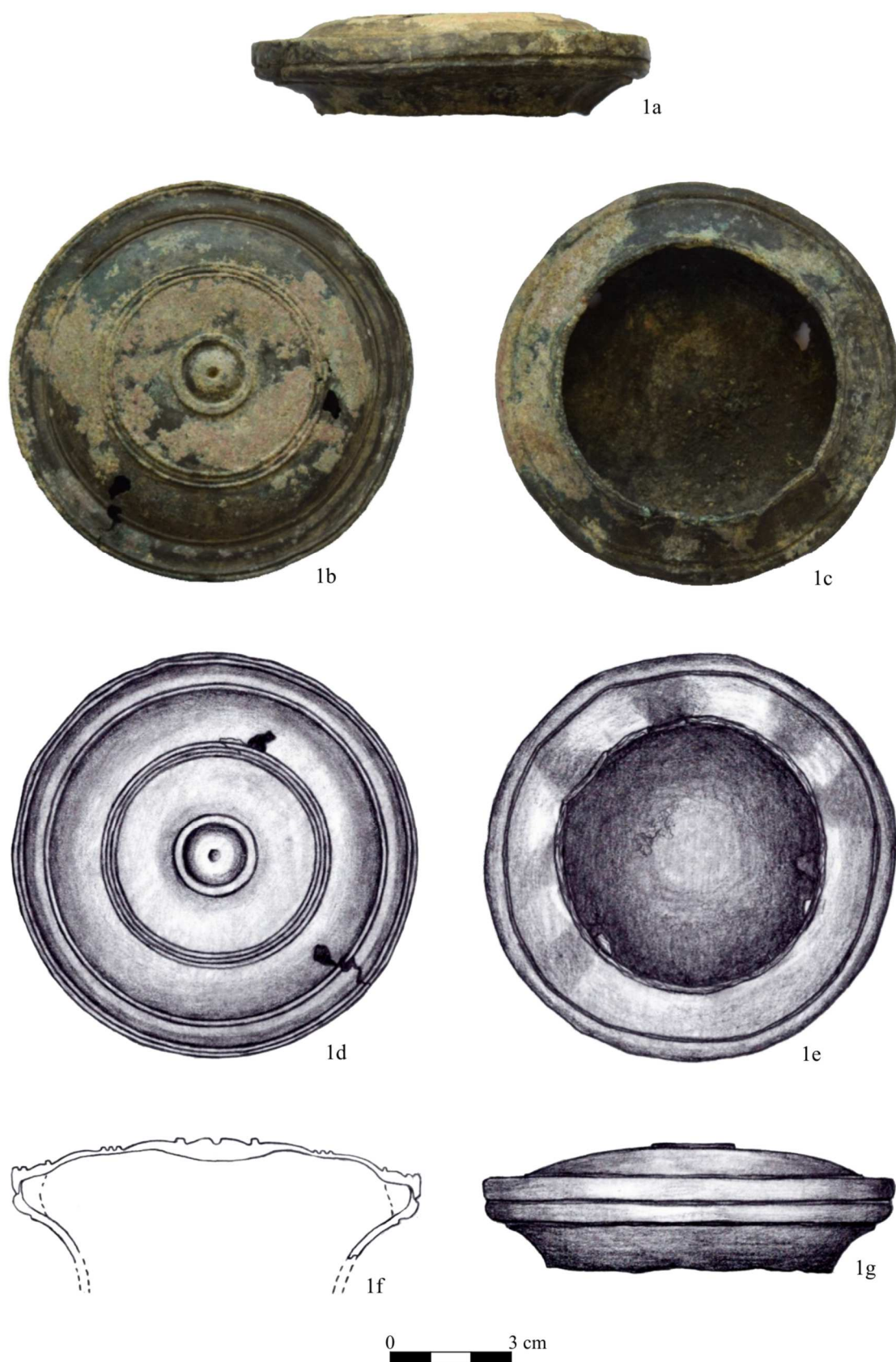
³⁴ Glodariu Iaroslavschi 1979, p. 93. În ce ne privește, nu am reușit să consultăm lucrarea citată de cei doi și nu am identificat în literatura consultată exemplare de acest fel.

- Crișan 2007 – I. H. Crișan, *Medicina în Dacia*, București, 2007.
- Egri, Rustoiu 2014 – M. Egri, A. Rustoiu, *Sacred conviviality in the Lower Danube region. The case of the Sâncrăieni hoard*, în *StudiaUBB – Historia*, 59, 1, 2014, p. 153-188.
- Egri, Ferencz, Rustoiu 2018 – M. Egri, I. V. Ferencz, A. Rustoiu, *Local Meat and Foreign Wine – Feasting in Late Iron Age Dacia*, prezentare la: *Between the Aegean and the Danube. Thracians, Greeks and Celts in the Balkans during the Classical and Hellenistic periods*, Sofia, 19-22 september 2018.
- Ferencz 2010 – I. V. Ferencz, *Despre o casetă de valori descoperită la Ardeu*, în *Terra Sebus*, 2, 2010, p. 225-233.
- Ferencz, Rustoiu, Micle 2018 – I. V. Ferencz, A. Rustoiu, D. Micle, *Exotica. A Mediterranean Bronze Bed Fitting from the Dacian Settlement at Unip (Timiș County)*, în *EphNap*, XXVIII, 2018, p. 111-128.
- Florea 2004 – G. Florea, *Dacians and Wine (1st century BC – 1st century AD)*, în vol. ed. L. Ruscu, C. Ciongradi, R. Ardevan, C. Roman, C. Găzdac, *Orbis antiquus. Studia in honorem Ioannis Pisonis*, Cluj-Napoca, 2004, p. 517-522.
- Florea 2014 – G. Florea, *Quel type de festin en Dacie, à la fin de l'âge du Fer? Ustensiles à server la viande*, în *StudiaUBB – Historia*, 59, 1, 2014, p. 106-114.
- Glodariu 1974 – I. Glodariu, *Relații comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, Cluj, 1974.
- Glodariu, Iaroslavschi 1979 – I. Glodariu, E. Iaroslavschi, *Civilizația fierului la daci*, Cluj-Napoca, 1979.
- Măruia, Bolcu, Horak 2013 – L. Măruia, L. Bolcu, F.-P. Horak, *Situl arheologic de la Unip-„Dealul Cetățuica”*, com. Sacoșu Turcesc, jud. Timiș. *Un istoric al cercetărilor*, în vol. ed. A. Stavilă, D. Micle, A. Cântar, C. Floca, S. Forțiu, *ArheoVest I. In memoriam Liviu Măruia. Interdisciplinaritate în arheologie și istorie, Timișoara, 7 decembrie 2013*, vol. I, Szeged, 2013, p. 295-308.
- Măruia et al. 2019 – L. Măruia, D. Micle, A. Stavilă, C. Floca (coord.), *Unip-Cetățuica. Rezultatele cercetărilor arheologice din campaniile 2009-2015*, sub tipar.
- Medeleț, Bugilan 1987 – F. Medeleț, I. Bugilan, *Contribuții la problema și la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în *Banatica*, 9, 1987, p. 87-198.
- Micle et al. 2016 – D. Micle, A. Stavilă, C. Floca, A. Ardelean, *Unip, com. Sacoșu Turcesc. Punct: Dealul Cetățuica, jud. Timiș*, în *CCA, campania 2015, Târgu Jiu*, 2016, p. 103-104.
- Rogozea, Berzovan 2016 – O. C. Rogozea, A. Berzovan, *Considerații privind două piese de bronz din stațiunea dacică de la Unip-Dealul Cetățuica (com. Sacoșu Turcesc, jud. Timiș)*, în vol. ed. D. Micle, A. Stavilă, C. Oprean, S. Forțiu, *ArheoVest IV. In Honorem Adrian BEJAN. Interdisciplinaritate în*

- Arheologie și Istorie, Timișoara, 26 noiembrie 2016, vol. I, Szeged, 2016, p. 259-264.*
- Rustoiu 1996 – A. Rustoiu, *Metalurgia bronzului la daci (sec II î.Chr. – sec I d.Chr.). Tehnici, ateliere și produse de bronz*, BiblThrac, XV, București, 1996.
- Rustoiu 1997 – A. Rustoiu, *Fibulele din Dacia preromană (sec II î.e.n. – I e.n.)*, BiblThrac, XXII, București, 1997.
- Rustoiu 2005 – A. Rustoiu, *Dacia și Italia în sec. I a.Chr. Comerțul cu vase de bronz în perioada republicană târzie (Studiu preliminar)*, în vol. ed. C. Cosma, A. Rustoiu, *Comerț și civilizație. Transilvania în contextul schimburilor comerciale și culturale în antichitate – Trade and Civilization. Transylvania in the Frame of Trade and Cultural Exchanges in Antiquity*, IEC, VII, Cluj-Napoca, 2005, p. 53-117.
- Rustoiu, Ferencz, Micle 2018 – A. Rustoiu, I. V. Ferencz, D. Micle, „În pat cu dușmanul”. *Un element de pat din bronz de tip mediteranean în așezarea dacică de la Unip (jud. Timiș)*, prezentare la: *Simpozionul Internațional Arheovest. Interdisciplinaritate în Arheologie, ediția a VI-a. In Memoriam Marian GUMĂ (1951-1998)*, Timișoara, 24 noiembrie 2018.
- Stavilă, Floca 2014 – A. Stavilă, C. Floca, *Locuirea sitului*, în vol. ed. L. Vlad et al., *Dacii din Câmpia Bănățeană. Săpăturile arheologice ale șantierului-școală de la Unip-Dealul Cetățuica, jud. Timiș (2009-2013)*, Timișoara, 2014, p. 12.

Pl. I. Materiale arheologice provenite din import, în mediul dacic de la Unip. 1. Furculiță; 2. Ataș de vas; 3. Ataș de vas; 4. Oglindă; 5. Oglindă; 6. Ferecătură de casetă; 7. Sfredel; 8. Fibulă din bronz; 9. Fibulă din fier, scări diferite (Desen: 1-9 – F. Mărcuți)

Pl. II. Unip. 1a-1g. Element de picior de pat din bronz (Foto, desen: 1a-1g – Ș. Lipot)

Imports into the Dacian Cultural Environment in Unip, Timiș County**Abstract**

The archaeological site of Unip – *Dealul Cetățuica*, Sacoșu Turcesc commune, is located on a sand beam, formed after the deposits of the Timiș River (**Fig. 1**). Even if it was discovered several decades ago, systematic research began only in 2007 and has continued, with some interruptions to date. They are run by the Western University from Timișoara, being one of the school yards of the Department of History, within the Faculty of Letters, History and Theology. Since 2015, the Museum of the Dacian and Roman Civilisation Deva has become a partner in the research project of the site. This work is one of the fruits of collaboration between the two institutions over the last 5 years.

The archaeological discoveries were presented to the public through archaeological reports, studies and articles, through exhibitions and through popularization in the media, locally and centrally. So far, three levels of habitation have been documented, belonging to the first Iron Age, the Dacian Kingdom time and the Migration period. The results of the researches carried out during the period 2009-2015 are the subject of a monographic presentation that will see the light of the pattern until the end of 2019.

On this occasion we set out to present the objects discovered so far at Unip, which belong to the level of Dacian habitation, but which come from other cultural environments. The pieces that can be included in this category are not numerous, but they are characterised by a great typological variety (**Pl. I/1-9, II/1a-g**). The small number may reflect the current state of research or may indicate a certain “impermeability” to artefacts from other cultural backgrounds. However, the location of the site, on the banks of the Timiș River, in a place favourable to the development of some communication networks, could have favoured the commercial exchanges.

And the artifacts coming from other cultural environments discovered at Unip, despite the small number, show us that the settlement was connected with the surrounding areas, its contemporary.

List of Illustrations

Fig. 1. Plan of the archaeological site at Unip – *Dealul Cetățuica* (Graphics: D. Micle)

Pl. I. Imported artefacts in the Dacian environment at Unip. 1. Fork; 2. Handle of a bronze vessel; 3. Attachment of a bronze vessel; 4. Mirror; 5. Mirror; 6. Bronze plaque belonging to a wooden box; 7. Iron hand drill; 8. Bronze fibula; 9. Iron fibula, different scales (Drawing: 1-9 – F. Mărcuți)

Pl. II. Unip. 1a-1g. Bronze bed fitting (Photo, drawing: 1a-1g – Ș. Lipot)